

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Предмет: **Извештај Комисије о оцени докторске дисертације**

Одлуком Наставно-научног већа Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, број 2380/XII-1 од 29.09.2021. године и Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, број IV-02-770/20 од 13.10.2021. године, именовани смо за чланове Комисије за писање Извештаја о оцени докторске дисертације, под насловом **„Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији“** кандидаткиње **Маријане Бугарчић**.

На основу увида и анализе урађене и предате докторске дисертације, Комисија за писање Извештаја о оцени докторске дисертације и за њену јавну одбрану подноси Наставно-научном већу Економског Факултета Универзитета у Крагујевцу следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. ПОДАЦИ О КАНДИДАТКИЊИ

1.1. Основни биографски подаци

Маријана Бугарчић (рођена Симић) рођена је 20.04.1993. године у Краљеву. Основну школу „Миодраг Чајетинац Чајка” и Гимназију „Вук Караџић“ завршила је у Трстенику као носилац дипломе „Вук Караџић“.

Економски факултет у Крагујевцу уписала је школске 2012/2013. године. У септембру 2016. године дипломирала је на Економском факултету у Крагујевцу и одбранила завршни рад из наставног предмета Менаџмент људским ресурсима, под називом *„Мотивација запослених у функцији унапређења организационих перформанси“*. Основне академске студије на студијском програму Пословна економија и менаџмент, модул Маркетинг, завршила је са просечном оценом 9.88. Мастер академске студије на Економском факултету Универзитета у Крагујевцу, студијски програм Пословна економија и менаџмент, модул Међународни менаџмент, уписала је 2016. године. Положивши све испите предвиђене наставним планом и програмом и одбравши мастер рад на тему *„Утицај људског капитала на пословне перформансе*

предузетничког подухвата“, завршила је овај ниво студија са просечном оценом 10.00. Докторске академске студије уписала је на истом факултету академске 2017/2018. године, на студијском програму Економија, модул Управљање пословањем, где је положила све испите и у мају 2020. године пријавила докторску дисертацију на тему „Управљање вредношћу пројекта у дигиталној економији“.

У току трајања студија, била је добитник вишеструких награда за најбоље студенте од стране општине Трстеник, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и стипендије „Доситеја“, Фонда за младе таленте, Министарства омладине и спорта. Похађала је већи број обука из области менаџмента и маркетинга (Развој и тестирање пословне идеје моделом Canvas и писање пословног плана; Мокрогорска школа менаџмента – Летњи Вивалди ЦФО форум). Учествовала је на такмичењима у решавању студија случаја (треће место на „CASE STUDY“ такмичењу за студенте економских и менаџерских наука, у организацији студентског парламента Економског факултета у Крагујевцу) и обавила је стручну праксу у предузећу „Сунце Маринковић“ у Крагујевцу. Од завршетка основних академских студија, односно као студент мастер студија била је учесник међународних конференција: *EBM - Contemporary Issues in Economics, Business and Management* на Економском факултету у Крагујевцу, *9th International Scientific Conference Faculty of Management, Cracow University of Economics*. У септембру 2017. године била је учесник 7. Интеркатедарског скупа катедри за организацију, менаџмент и предузетништво на Економском факултету, Свеучилишта у Загребу.

У раду активно користи рачунар (*MS Office, IBM SPSS, AMOS*), говори и пише на енглеском језику и служи се немачким језиком. Посебно је интересују релевантне теме из области управљања пројектима, управљања људским ресурсима и нематеријалном активом.

Од јануара 2017. године ангажована је као сарадник у настави ван радног односа (демонстратор) на Економском факултету у Крагујевцу, где изводи вежбе према утврђеном распореду на наставним предметима Катедре за менаџмент и пословну економију. У јулу 2018. године изабрана је у звање истраживач-приправник, при чему, осим извођења наставе на предметима Катедре за менаџмент и пословну економију, укључена је као истраживач на пројекту МНТР РС: Преклиничка испитивања биоактивних супстанци (ИИИ41010). Обављала је дужност секретара на Студентској конференцији „Изазови савремене економије и менаџмента“, одржаној на Економском факултету у Крагујевцу, новембра 2018. године. Одлуком Ректора Универзитета у Крагујевцу изабрана је за секретара научног часописа „ФОРУМ - часопис за правне, економске и друге друштвене науке“. Као млади истраживач била је ангажована на пројекту „Иновативност у високом образовању“, који је резултат билатералне сарадње са Економско-пословним факултетом у Марибору, Словенија. У току периода реализације пројекта у два наврата (1.10-31-10.2018. и 15.06-15.07.2019) била је гостујући млади истраживач на Економско-пословном факултету у Марибору, где је,

осим научних и истраживачких активности, изводила наставу на предметима катедре за Организацију и менаџмент. У новембру 2020. године изабрана је у звање истраживач-сарадник на Економском факултету у Крагујевцу.

1.2. Научно-истраживачки рад

Паралелно са наставним активностима, кандидаткиња Маријана Бугарчић се у свом научно-истраживачком раду бавила актуелним темама из области управљања пројектима и стратегијског менаџмента, у оквиру научне области *Економија*, уже научне области *Пословна економија*, којој припада и тема докторске дисертације.

У досадашњем научно-истраживачком раду, кандидаткиња је објавила следеће ауторске и коауторске радове који је квалификују за наведену научно-истраживачку област:

Радови у тематском зборнику водећег међународног значаја - M13:

- Slavković, M., & Simić, M. (2020). Government Expenditures on Higher Education and Innovativeness: Does Quantity or Quality Matter?. In *Handbook of Research on Enhancing Innovation in Higher Education Institutions* (pp. 287-316). IGI Global.
- Slavković, M., & Simić, M. (2020). Organisational Context for Effective Knowledge Sharing: The Role of Intrinsic Motivation. In *Recent Advances in the Roles of Cultural and Personal Values in Organizational Behavior* (pp. 277-298). IGI Global.

Радови у тематском зборнику међународног значаја - M14:

- Simić, M., Ognjanović, J. (2019). Human Capital Efficiency and Competitiveness of Leading Entrepreneurial Firms. In B. Krstić (Ed.), *Improving Enterprise Competitiveness* (pp. 19-50). Niš: University of Niš, Faculty of Economics.
- Slavković, M., Ognjanović, J., Simić, M. (2019). Knowledge Management Context for Talent Management Success in Organization. In L. Marinković & M.L. Langulov (Eds.), *Giftedness - needs of the 21st century* (pp. 27-37). Novi Sad: MENSA.

Рад у тематском зборнику националног значаја - M45:

- Simić, M. (2018). Struktura upravnog odbora i finansijske performanse na primeru bankarskog sektora Republike Srbije, Korporativno upravljanje u Srbiji. U V. Babić, B. Paunović (red.). *Korporativno upravljanje u Srbiji*, (str. 129-144), Ekonomski fakultet u Beogradu, ISBN: 978-86-103-1556-2

Рад у врхунском међународном часопису - M21:

- Dabić, M., Stojčić, N., **Simić, M.**, Potocan, V., Slavković, M., & Nedelko, Z. (2021). Intellectual agility and innovation in micro and small businesses: The mediating role of entrepreneurial leadership. *Journal of Business Research*, 123, 683-695.

Рад у националном часопису међународног значаја - M24:

- **Simić, M.**, Slavković, M., & Aleksić, V. S. (2020). Human Capital and SME Performance: Mediating Effect of Entrepreneurial Leadership. *Management: Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*, 25(3), 23-33.

Радови у врхунским часописима националног значаја - M51:

- Slavković, M., Pavlović, G. & **Simić, M.** (2018). Employee Recruitment and Its Relationship with Employee Satisfaction: Verifying the Mediating Role of the Employer Brand, *Economic Horizons*, 20 (2) pp. 125-137. doi:10.5937/ekonhor1802127S.
- **Simić, M.** (2018). Brand commitment as a determinant of customer loyalty: Evidence from the corporate banking sector. *Marketing*, 49(4), 259-276.
- **Simić, M.** & Slavković, M. (2019). The Role of Human Capital in Entrepreneurial Innovativeness: Evidence from Serbia, *Facta Universitatis*, 16(1), pp. 49 – 58.
- Bugarčić, F. Ž., & **Simić, M.** (2019). Brexit: Causes and expected effects. *Škola biznisa*, (1), 145-161.
- Babić, V., Nikolić, J., & **Simić, M.** (2020). Board Structure and Bank Performance: Evidence from Serbian Banking Sector. *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*, 17(1), 57-68.

Рад у истакнутом националном часопису - M52:

- Ognjanović, J. & **Simić, M.** (2019). The role of knowledge management in the process of innovation of services. *Knowledge – International Journal*, 30(1), pp. 237-243. [ISSN 2545-4439]

Рад у домаћем новопокренутом научном часопису - M54:

- Slavković, M. & **Simić, M.** (2019). Спремност пројектног менаџмента за Индустију 4.0: мапирање критичних фактора успеха, *Forum*, 1(1-2), 45-65, ISSN 2683-5983, UDK: 005.8:330.342.23, <https://doi.org/10.46793/Forum19.045S>

Радови у зборницима међународних научних скупова - M30:

- Slavković, M., Pavlović, G. & **Simić, M.** (2016). The Preliminary Research on Intrinsic Motivation: Comparison between Private and Public Sector Employees, 4th International Scientific Conference on Contemporary Issues in Economics, Business and Management 2016, November 9-10, 2016, Kragujevac, Republic of Serbia. In Stojanović-Aleksić, V. (ed.) *Contemporary Issues in Economics, Business and Management*, ISBN: 978-86-6091-070-9, (M33)
- Slavković, M. & **Simić, M.** (2018). Comparison between MNCs and Domestic Company on Training and Developing Employees in Serbian Context, *4th International Scientific Conference ERAZ 2018*, June 7, 2018, Sofia, Bulgaria ISBN 978-86-80194-12-7, DOI: <https://doi.org/10.31410/eraz.2018> (M33)
- Slavković, M. & **Simić M.** (2018). Knowledge Sharing in Organizations: Examining The Role of Employees' Education Level. International Scientific Conference EBM 2018, Contemporary Issues in Economics, Business and Management, *Conference Proceedings*, pp.149-160 (M33)
- **Simic, M.**, & Nedelko, Z. (2019). Development of Competence Model for Industry 4.0: A Theoretical Approach. 37th International Scientific Conference on Economic and Social Development - "Socio Economic Problems of Sustainable Development", Baku 14-15 February, 2019 In *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 1288-1298 (M33)
- Slavković, M., Ognjanović, J. & **Simić M.** (2019). Importance Of Employer Branding In "War For Talent, *24th International Scientific Symposium Strategic Management and Decision Support Systems in Strategic Management*, May 17, 2019, Subotica (M33)
- Slavković, M. & **Simić, M.** (2019). Project Management Success Factors for Implementation of Advanced Manufacturing Technology, *SYM-OP-IS 2019 Međunarodni XLVI simpozijum o operacionim istraživanjima*, September 15-18, Kladovo, Serbia (M33)
- Babić, V., Slavković, M., & **Simić, M.** (2019). Students' Perception on Higher Education CRM Policy, *END 2019 - International Conference on Education and New Developments 2019*, June 2019, Porto, Portugal (M33)
- Slavković, M. & **Simić, M.** (2019). Factors Influencing Project Management Success: The Relevance of Digital Competences, *Conference Proceedings*, 5th International Scientific Conference on Knowledge Based Sustainable Development - ERAZ 2019, May 23, Budapest, Hungary (M33)

2. ПРИКАЗ СТРУКТУРЕ И САДРЖАЈ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње **Маријане Бугарчић** под насловом „**Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији**“ написана је на XI + 251 страна штампаног текста, формата А4, јединичног прореда и стандардне величине слова. Поред уобичајених елемената као што су: Апстракт (на српском и енглеском језику, две стране), Списак слика (једна страна), Списак табела (једна страна), Увод (шест страна), Закључак (осам страна), Литература (тридесет четири стране), Прилог (седам страна), Биографија аутора (једна страна), Образац 1 - Изјава аутора о оригиналности докторске дисертације (једна страна) и Образац 2 - Изјава аутора о искоришћавању докторске дисертације (две стране), докторска дисертација садржи четири логично повезана дела: Први део – *Управљање пројектима у ери дигитализације* (50 страна), Други део - *Нематеријална актива у пројектно оријентисаним предузећима* (48 страна), Трећи део - *Управљање пројектима у процесу креирања вредности* (47 страна), Четврти део - *Емпиријско истраживање* (48 страна). Осим наведеног, дисертација садржи литературу са 486 теоријско-методолошки и апликативно релевантних референци, превасходно на енглеском језику, као и два прилога, односно упитника – упитник за пројектне менаџере и упитник за кориснике пројекта. Коначно, у функцији прегледног репрезентовања појединих разматрања и података, у дисертацији је урађено 28 слика и 33 табеле.

2.2. Предмет, циљеви, хипотезе и истраживачка методологија

Предмет истраживања докторске дисертације су детерминанте и елементи креирања вредности пројекта. У дисертацији је фокус на елементима нематеријалне активе, анализираних на нивоу управљања пројектима, што је омогућило сагледавање доприноса сваког од појединачних елемената креирању вредности пројекта. Респектујући захтеве креирања вредности на нивоу предузећа, значај управљања пројектима посматран је кроз допринос вредности пројекта организационој успешности. Основни циљ истраживања је утврђивање релевантности нематеријалне активе за управљање пројектима у контексту промена подстакнутих дигиталном трансформацијом. Уважавајући основни циљ, дефинисани су и одговарајући изведени циљеви. Први изведени циљ односи се на утврђивање утицаја елемената нематеријалне активе на вредност пројекта. Други изведени циљ тиче се утврђивања модераторског утицаја спремности предузећа за дигиталну трансформацију у односу између нематеријалне активе и вредности пројекта. Трећи изведени циљ подразумева идентификацију утицаја вредности пројекта на организационе перформансе, које су

мерене употребом три кључна индикатора: ставови запослених, оперативна ефективност и финансијска ефективност.

Сходно дефинисаном предмету и циљевима истраживања, у докторској дисертацији су тестиране следеће истраживачке хипотезе:

Хипотеза 1: Нематеријална актива предузећа има позитиван утицај на креирање вредности пројекта.

Хипотеза 2: Ниво спремности предузећа за дигиталну трансформацију модерира однос између нематеријалне активе и креиране вредности пројекта.

Хипотеза 3: Креирана вредност пројекта има позитиван утицај на организационе перформансе.

У складу са постављеним предметом истраживања, дефинисаним циљевима и постављеним истраживачким хипотезама, у докторској дисертацији коришћена је квалитативна и квантитативна методологија истраживања. Водећи рачуна о комплексности, интерактивности, динамичности и вишезначности истраживаног проблемског подручја, у докторској дисертацији је примењено системско мишљење. Као релевантан научни метод који користи идеје о системима како би се истражила комплексност реалних проблема, системско мишљење је примењено у циљу холистичког сагледавања истраживаног предмета проучавања. Заправо, системско мишљење је примењено у циљу идентификовања одговарајућих повезаности истраживаних елемената нематеријалне активе и вредности пројекта, као и повезаности између креиране вредности пројекта и остварених организационих перформанси. Применом системског мишљења истраживани феномени су посматрани као релевантна и сложена целина, односно систем у којем различити елементи нематеријалне активе детерминишу вредност пројекта, а како је једна од кључних карактеристика система интеракција, методом системског мишљења испитан је утицај нематеријалне активе на вредност пројекта, као и утицај креиране вредности пројекта на остварене организационе перформансе.

Истовремено, како би се детаљно истражила посебна и појединачна својства сваког од издвојених елемената истраживаног проблемског подручја, у дисертацији је примењен аналитички научни метод. У складу са циљевима истраживања примењен је и метод компаративне анализе како би се идентификовале сличности и разлике одређених елемената нематеријалне активе, као и природе њиховог утицаја на вредност пројекта. За истраживање друштвених проблема, као што је утицај нематеријалне активе на вредност пројекта и организационе перформансе, као релевантни облици метода генерализације и специјализације примењени су и метод индукције и дедукције. Метод индукције је употребљен како би се на основу појединачних резултата, добијених кроз процес истраживања, дошло до општих сазнања о утицају нематеријалне активе и

њених елемената на вредност пројекта. Насупрот томе, метод дедукције је употребљен да се на основу општих сазнања о посматраним феноменима и односа међу њима дође до посебних и појединачних сазнања о томе да ли и како дате независне варијабле утичу на зависне.

За прикупљање примарних података, неопходних за истраживање, употребљен је метод анкете. У истраживању су учествовале две групе испитаника: пројектни менаџери и корисници пројекта. Свакој групи испитаника дистрибуиран је одговарајући упитник, који је посебно конципиран за ово истраживање. Упитници су сачињени од питања дефинисаних у облику тврдњи, којима се мери степен слагања испитаника са наведеним исказима, изражавањем степена слагања избором једне вредности на Ликертовој биполарној скали. Упитници су обухватили и питања, која се односе на демографске податке о испитаницима (пол, године старости, године радног стажа, ниво и поље образовања, радна позиција и сл.), основна питања о предузећу (величина организације, основна делатност и сл.), као и основне информације о пројектима (укупан број актуелних пројеката у организацији, улога у оквиру пројектног тима, просечна дужина трајања пројеката у портфолију и сл.).

Приликом обраде прикупљених, емпиријских података примењени су одговарајући статистички методи и технике коришћењем одговарајућих статистичких софтвера: *IBM SPSS* и *IBM AMOS*. У фази анализе података коришћене су следеће квантитативне статистичке методе и технике: експлоративна факторска анализа, дескриптивна статистичка анализа, корелациона анализа, конфирматорна факторска анализа и анализа поузданости. У циљу тестирања постављених истраживачких хипотеза креирана су два структурна модела. Први структурни модел омогућио је испитивање директног утицаја елемената нематеријалне aktive на вредности пројекта, док је други модел креиран ради утврђивања директног утицаја креиране вредности пројекта на организационе перформансе. Наведени утицаји тестирани су применом метода моделирања структуралних једначина (енгл. *Structural equation modeling*). У циљу тестирања модераторског ефекта спремности предузећа за дигитализацију на однос између вредности пројекта и организационих перформанси спроведена је хијерархијска регресиона анализа. У опредељивању релевантних закључака појединих делова дисертације и закључним разматрањима коришћен је метод синтезе.

2.3. Садржај докторске дисертације

У складу са дефинисаним предметом и циљевима истраживања, постављеним истраживачким хипотезама, дефинисан је следећи садржај докторске дисертације:

УВОД

I део: УПРАВЉАЊЕ ПРОЈЕКТИМА У ЕРИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ

1. Концепт управљања пројектима

- 1.1. Приступни управљања пројектима
- 1.2. Кључни актери у управљању пројектима
- 1.3. Управљање портфолијом пројеката
- 1.4. Управљање перформансама пројекта
 - 1.4.1. Успех пројекта versus успешно управљање пројектима
 - 1.4.2. Фактори успеха пројекта versus критеријуми успеха пројекта
 - 1.4.3. Модели управљања перформансама пројекта
2. Вредност пројекта
 - 2.1. Веза између успеха пројекта и перформанси управљања пројектима
 - 2.2. Димензије вредности пројекта
3. Улога управљања пројектима у дигиталној економији
 - 3.1. Карактеристике и принципи Индустрије 4.0
 - 3.2. Изазови дигиталне економије
 - 3.3. Принципи пројектно-оријентисаних организација у ери дигитализације
 - 3.4. Управљање трансформационим пројектима
 - 3.5. Информациони системи у управљању пројектима

II део: НЕМАТЕРИЈАЛНА АКТИВА У ПРОЈЕКТНО ОРИЈЕНТИСАНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА

1. Управљање нематеријалном активом
 - 1.1. Природа и карактеристике нематеријалне активе
 - 1.2. Компоненте нематеријалне активе
 - 1.3. Вредновање нематеријалне активе
 - 1.3.1. Приступ базиран на Усклађеној листи резултата и Стратегијској мапи
 - 1.3.2. Приносни приступ
 - 1.3.3. Финансијски приступ
 - 1.3.4. Тржишни приступ
 - 1.3.5. Комбиновани приступ
2. Нематеријална актива и вредност пројекта
 - 2.1. Људски капитал и вредност пројекта
 - 2.2. Структурни капитал и вредност пројекта
 - 2.3. Релациони капитал и вредност пројекта
3. Значај улагања у нематеријалну активу у ери дигитализације

III део: УПРАВЉАЊЕ ПРОЈЕКТИМА У ПРОЦЕСУ КРЕИРАЊА ВРЕДНОСТИ

1. Концепт креирања вредности у дигиталној економији

- 1.1. Различите перспективе концепта вредности
- 1.2. Покретачи вредности
- 1.3. Процес креирања вредности
 - 1.3.1. Независни процес стварања вредности
 - 1.3.2. Кооперативни процес стварања вредности
 - 1.3.3. Компарација процеса стварања вредности
- 1.4. Креирање вредности у ери дигитализације
 - 1.4.1. Настанак дигиталног екосистема
 - 1.4.2. Реконфигурација процеса креирања вредности
 - 1.4.3. Стратегије дигиталне трансформације
- 2. Процес креирања вредности и вредност пројекта
 - 2.1. Ефекти процеса креирања вредности на вредност пројекта
 - 2.2. Модератори односа између процеса креирања вредности и вредности пројекта
 - 2.3. Допринос управљања пројектима организационим перформансама

IV ДЕО: ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ

- 1. Развој истраживачког модела и хипотеза
- 2. Методологија истраживања
 - 2.1. Методи прикупљања и обраде података
 - 2.2. Процедура узорковања и опис узорка
 - 2.3. Истраживачке варијабле
- 3. Резултати истраживања
 - 3.1. Дескриптивна и корелациона анализа
 - 3.2. Процена валидности и поузданости модела мерења
 - 3.3. Тестирање хипотеза
- 4. Дискусија добијених резултата
- 5. Импликације истраживања
 - 5.1. Теоријске импликације
 - 5.2. Практичне импликације
- 6. Ограничења истраживања и правци за будућа истраживања

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОГ А: Упитник за пројектне менаџере

ПРИЛОГ Б: Упитник за кориснике пројекта (пословни корисници)

Биографија кандидаткињаа

Образац 1. Изјава аутора о оригиналности докторске дисертације

Образац 2. Изјава аутора о искоришћавању докторске дисертације

У **првом делу** докторске дисертације, под називом „*Управљање пројектима у ери дигитализације*” (стр. 8-56) кандидаткиња се бави теоријским објашњењем приступа у управљању пројектима, са освртом на основе и дистинкцију између традиционалног и агилног приступа. У циљу свеобухватног разумевања, представљени су кључни актери, као што су пројектни менаџер, пројектни тим, вођа пројектног тима, са циљем да се укаже на њихове улоге у активностима управљања пројектима. Имајући у виду да се у оквиру предузећа ретко спроводи само један пројекат, као и експанзију дисциплине управљања пројектима, у овом делу је објашњен концепт управљања портфолијом пројеката. Посебна пажња у оквиру овог дела рада посвећена је управљању перформансама пројекта, уз објашњење разлике између успеха пројекта и успешног управљања пројектима. Осим тога, указано је на разлику између фактора и критеријума успеха пројекта, са освртом на елементе нематеријалне активе као важне факторе који утичу на успех пројекта. Након тога, посвећена је пажња објашњењу феномена вредност пројекта, као и начина на који може бити сагледана његова суштина. Коначно, представљена је улога управљања пројектима у ери дигитализације, што подразумева и преглед кључних изазова: технолошких, економских, политичких и социјалних. У оквиру овог одељка посебно су анализирани принципи пројектно оријентисаних предузећа у ери дигитализације, чиме је додатно истакнута важност нематеријалне активе, као основе на којој почива успех наведених предузећа у ери дигиталне трансформације.

У **другом делу** докторске дисертације, под називом „*Нематеријална актива у пројектно оријентисаним предузећима*” (стр. 58-103) докторанткиња је најпре дала објашњење концепта нематеријалне активе, као и њених кључних компоненти, природе и карактеристика, на основу којих се она разликује од материјалне, односно опипљиве активе предузећа. Посебно је објаснила приступе вредновања нематеријалне активе, чиме је указала на сложеност сагледавања њене суштине и доприноса процесу креирања вредности. Како би се истакао значај нематеријалне активе за управљање пројектима, представљена је веза између појединачних компоненти нематеријалне активе и вредности пројекта. Осим значаја за планирање и реализацију пројеката, указано је на растући значај нематеријалне активе и њених компоненти у ери дигитализације, чему је посвећен последњи одељак у оквиру овог дела.

У **трећем делу** докторске дисертације, под називом „*Управљање пројектима у процесу креирања вредности*” (стр. 104-150) кандидаткиња је дала дефиницију концепта вредности из различитих перспектива, посебно кроз призму финансијске анализе и стратегијског менаџмента. Полазећи од вишезначне природе концепта вредности, као и различитих начина мерења вредности који резултирају одређеним тешкоћама у разумевању концепта вредности, докторанткиња је представила факторе који утичу на

ефикасност процеса креирања вредности и детерминишу укупну корист коју уживају сви стејхолдери. Додатно, на основу теоријских приступа, издвојене су две димензије креирања вредности, које су детаљно објашњене у оквиру овог дела: прва, која се односи на независни процес креирања вредности; друга, којом се представља процес креирања вредности као резултат активне сарадње различитих интересних група. Развој информационе технологије, Интернет ствари и услуга (енгл. Internet of Things and Services), сајбер-физички системи, индустријска аутоматизација, вештачка интелигенција, анализа великих података (енгл. Big data analytics) означио је почетак Четврте индустријске револуције, који је условио измене и у процесу креирања вредности. Сходно томе, извршен је кратак преглед настанка дигиталног екосистема, као и улоге предузећа у новом окружењу. Из перспективе стратегијског менаџмента неопходно је указати и на кључне елементе дигиталне стратегије. Други одељак овог дела кандидаткиња је посветила вези између процеса креирања вредности и вредности пројекта, са посебним освртом на утицај поменутих димензија процеса креирања вредности на успех и перформансе пројекта. Коначно, јасно су идентификоване и елабориране кључне варијабле, које су модератори односа између процеса креирања вредности и вредности пројекта (нпр. неизвесност и сложеност пројекта), што је омогућило и сагледавање доприноса праксе управљања пројектима организационим перформансама.

У **четвртом делу** докторске дисертације приказани су резултати *емпиријског истраживања* (стр. 151-198). У циљу спровођења потребних анализа, 22 валидна упитника прикупљена су од пројектних менаџера, а 117 упитника су комплетно попунили пословни корисници пројекта. Сходно томе, креирано је укупно 117 валидних парова упитника. Формулисан је истраживачки модел у оквиру кога је дизајнирано истраживање како би се сагледало какав утицај компоненте нематеријалне активне имају на вредност пројекта и како створена вредност пројекта доприноси организационим перформансама пројектно оријентисаних предузећа. Након представљања истраживачког модела, процедуре узорковања и структуре узорка, кандидаткиња је дала преглед резултата истраживања. Пошто су представљени резултати статистичких анализа, следи дискусија и критичко вредновање резултата у складу са претходним теоријским разматрањима. Презентирана интерпретација добијених резултата упућује, пре свега, на непосредну емпиријску верификацију истраживачких хипотеза. Емпиријско истраживање у докторској дисертацији показало је да људски капитал има позитиван утицај на креирану вредност пројекта, што подразумева да се са порастом улагања у људски капитал повећава креирана вредност пројекта, посматрана кроз остварене перформансе управљања пројектима и перципиран успех пројекта из угла корисника пројекта. Насупрот овом резултату, није доказано да постоји директан утицај релационог капитала, што се може оправдати чињеницом да су овом компонентном нематеријалне активне обухваћени само односи са појединим групама стејхолдера (клијентима/инвеститорима, добављачима и подизвођачима). Приступ управљања пројектима у условима у којима је спроведено истраживање више одговара претпоставкама и карактеристикама агилног приступа,

којим се истиче важност способности прилагођавања променама, перманентног праћења постигнутих резултата и дораде кроз процес адаптације. Сходно томе, опада значај треће компоненте нематеријалне активе, која подразумева примену линеарних и предвидљивих пракси планирања пројеката, као и јединствену, унифицирану примену метода и процедура за сваки пројекат. Имајући у виду наведене претпоставке, оправдан је изостанак директног утицаја структурног капитала на вредност пројекта. Дакле, прва истраживачка хипотеза је делимично потврђена.

Друга истраживачка хипотеза односила се на тестирање модераторског ефекта спремности предузећа за дигиталну трансформацију у односу између компоненти нематеријалне активе и обухваћених димензија вредности пројекта. На основу добијених резултата, доказано је да је спремност предузећа за дигиталну трансформацију модератор односа између људског капитала и вредности пројекта. Осим тога, доказано је да је спремност за дигиталну трансформацију значајан модератор односа између релационог капитала и вредности пројекта, односно да постоји значајнији утицај релационог капитала на вредност пројекта, уколико је већа спремност предузећа за дигиталну трансформацију. Међутим, резултати истраживања показују да спремност за дигиталну трансформацију није модератор односа између структурног капитала и успеха пројекта, као димензије вредности пројекта, те је друга истраживачка хипотеза делимично потврђена. Истовремено, с обзиром да су резултати истраживања показали да вредност пројекта има статистички значајан утицај на ставове запослених, док на оперативну и финансијску ефективност предузећа утиче само успех пројекта као димензију вредности пројекта, трећа истраживачка хипотеза је такође делимично потврђена.

Након представљених резултата и истраживања и пратеће дискусије, кандидаткиња је посебно истакла научни допринос резултата истраживања, као и допринос унапређењу пословне праксе. Образложена су неминовна ограничења истраживања и дате препоруке за будућа истраживања. У закључним разматрањима, кандидаткиња је синтетизовала релевантне закључне ставове, експлицитно аргументујући теоријску и емпиријску потврђеност истраживачких хипотеза.

3. ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области

Значајан број претходних истраживања у области управљања пројектима имао је за предмет процену успеха пројекта, са циљем дефинисања појма успешан пројекат, као и фактора који утичу на постизање жељених резултата пројекта. Међутим, ограничена су истраживања која су се бавила концептом вредности пројеката и утврђивања

детерминанти које делују на створену вредност. Најчешће, претходна истраживања су била усредсређена на утврђивање вредности пројекта кроз објашњење везе између перформанси управљања пројектима и успеха пројекта. Будући да међу члановима научне и стручне јавности није постигнут консензус у погледу односа између успеха пројекта и успешног управљања пројектима, као и у начину мерења постигнутих перформанси пројекта, истиче се значај увођења концепта вредности пројекта. Вредност пројекта може бити сагледана и кроз допринос праксе управљања пројектима организационим перформансама, чиме се указује на потребу усклађивања активности креирања вредности предузећа и вредности пројекта. Важан тренутак у еволуцији управљања пројектима представља почетак ере дигитализације, која је имплицирала својеврсне дисконтинуитете у свим сферама друштва, али и менаџмента. Осим тога, растући значај нематеријалних ресурса неминовно утиче на начин спровођења пословних активности, услед чега се намеће потреба за идентификацијом утицаја компоненти нематеријалне активне на праксу управљања пројектима. Полазећи од наведеног, Комисија процењује да је докторска дисертација кандидаткиње Маријане Бугарчић значајна у научном и практичном смислу, односно да пружа теоријско-методолошки и апликативан допринос у области управљања пројектима и стратегијског менаџмента. Са научног становишта, докторска дисертација свеукупним истраживањем и резултатима допуњује постојећа научно-истраживачка знања. Истовремено, практични значај и допринос дисертације непосредно резултирају из оригиналног емпиријског истраживања које доприноси бољем разумевању значаја нематеријалне активне за креирање вредности пројекта, као и пружању увида у реално стање спремности предузећа за дигиталну трансформацију и важност управљања пројектима за обезбеђење организационе ефективности у предузећима у Републици Србији. Сходно наведеном, резултати докторске дисертације обогаћују домаћу литературу и доприносе развоју знања из ове области.

Кандидаткиња је на основу анализе добијених резултата спроведеног емпиријског истраживања извела релевантне закључке и указала на значај нематеријалне активне у процесу креирања вредности пројекта, као и на важност створене вредности пројекта за постизање организационих перформанси пројектно оријентисаних предузећа. Резултати емпиријског истраживања у докторској дисертацији и њихова интерпретација пружају значајан допринос литератури и пословној пракси управљања пројектима.

3.2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног резултата кандидаткиње у одговарајућој научној области

Докторска дисертација под насловом „Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији“ резултат је самосталног и оригиналног научно-истраживачког рада кандидаткиње. Комисија оцењује да су предмет и циљеви истраживања јасно

формулисани, истраживачке хипотезе научно засноване и тестиране применом одговарајуће методологије, на основу које су тумачени добијени резултати и изведени одговарајући закључци. У циљу анализе постављеног истраживачког проблема и извођења објективних, научно и емпиријски заснованих закључака, кандидаткиња је користила релевантну и обимну домаћу и страну научну литературу. Избор релевантне литературе је примерен дефинисаном предмету истраживања и постављеним циљевима и истовремено омогућава систематичну анализу и критичко вредновање теоријских претпоставки и емпиријских резултата. Кандидаткиња је користила јасан стил изражавања и прецизну стручну терминологију што указује на разумевање проучаване проблематике. Спроведено емпиријско истраживање у докторској дисертацији, засновано на одговарајућем узорку и релевантним изворима података, резултат је самосталног рада кандидаткиње, која је кроз примену одговарајуће методологије извела јасне и логички утемељене закључке истраживања. Извештај о провери докторске дисертације на плагијаризам, настао као резултат примене софтвера за детекцију плагијаризма чију лиценцу поседује Универзитет у Крагујевцу, као и Оцена ментора о извештају о провери оригиналности докторске дисертације односно докторског уметничког пројекта, као одзивни извештај у односу на претходно спроведени поступак провере на плагијаризам, показују да не постоје делови дисертације који могу указати на плагијаризам у складу са важећим Правилником о поступку провере на плагијаризам на Универзитету у Крагујевцу и да се може констатовати оригиналност докторске дисертације.

На основу наведеног, Комисија констатује да докторска дисертација под називом „Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији“ садржи све битне димензије и представља резултат оригиналног и самосталног рада кандидаткиње у оквиру научне области Економске науке, ужа научна област Пословна економија.

3.3. Преглед остварених резултата рада кандидаткиње у научној области

Кандидаткиња **Маријана Бугарчић** се у досадашњем научно-истраживачком раду бавила проблематиком која је повезана са темом докторске дисертације. Резултати истраживања кандидаткиње публиковани су у часописима међународног и националног значаја, као и у монографијама и тематским зборницима. На основу наведеног списка радова (датих у тачки 1.2. Извештаја), Комисија посебно издваја следеће радове који су остварени у ужој научној области и директно су повезани са садржајем докторске дисертације:

- Dabić, M., Stojčić, N., **Simić, M.**, Potocan, V., Slavković, M., & Nedelko, Z. (2021). Intellectual agility and innovation in micro and small businesses: The mediating role of entrepreneurial leadership. *Journal of Business Research*, 123, 683-695. (M21)

- **Simić, M.**, Slavković, M., & Aleksić, V. S. (2020). Human Capital and SME Performance: Mediating Effect of Entrepreneurial Leadership. *Management: Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*, 25(3), 23-33. (M24)
- Slavković, M. & **Simić, M.** (2019). Project Management Success Factors for Implementation of Advanced Manufacturing Technology, *SYM-OP-IS 2019 Međunarodni XLVI simpozijum o operacionim istraživanjima*, September 15-18, Kladovo, Serbia (M33)
- Slavković, M. & **Simić, M.** (2019). Factors Influencing Project Management Success: The Relevance of Digital Competences, *Conference Proceedings, 5th International Scientific Conference on Knowledge Based Sustainable Development - ERAZ 2019*, May 23, Budapest, Hungary (M33)
- Slavković, M. & **Simić, M.** (2019). Спремност пројектног менаџмента за Индустрију 4.0: мапирање критичних фактора успеха, Forum [Elektronski izvor]. - ISSN 2683-5983. - Год. 1, св. 1-2, стр. 45-65. (M54)
- **Simić, M.**, Ognjanović, J. (2019). Human Capital Efficiency and Competitiveness of Leading Entrepreneurial Firms. In B. Krstić (Ed.), *Improving Enterprise Competitiveness* (pp. 19-50). Niš: University of Niš, Faculty of Economics (M14)
- **Simić, M.** & Slavković, M. (2019). The Role of Human Capital in Entrepreneurial Innovativeness: Evidence from Serbia, *Facta Universitatis*, 16(1), pp. 49 – 58.(M51)
- **Simic, M.**, & Nedelko, Z. (2019). Development of Competence Model for Industry 4.0: A Theoretical Approach. 37th International Scientific Conference on Economic and Social Development - "Socio Economic Problems of Sustainable Development", Baku 14-15 February, 2019 In *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 1288-1298 (M33)
- Slavković, M., Ognjanović, J., **Simić, M.** (2019). Knowledge Management Context for Talent Management Success in Organization. In L. Marinković & M.L. Langulov (Eds.), *Giftedness - needs of the 21st century* (pp. 27-37). Novi Sad: MENSA (M14)
- Slavković, M., & **Simić, M.** (2020). Organisational Context for Effective Knowledge Sharing: The Role of Intrinsic Motivation. In *Recent Advances in the Roles of Cultural and Personal Values in Organizational Behavior* (pp. 277-298). IGI Global. (M13)
- Ognjanović, J. & **Simić, M.** (2019). The role of knowledge management in the process of innovation of services. *Knowledge – International Journal*, 30(1), pp. 237-243. [ISSN 2545-4439] (M52)

- Slavković, M. & **Simić M.** (2018). Knowledge Sharing in Organizations: Examining The Role of Employees' Education Level. International Scientific Conference EBM 2018, Contemporary Issues in Economics, Business and Management, *Conference Proceedings*, pp.149-160 (M33)

3.4. Оцена испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Комисија оцењује да докторска дисертација кандидаткиње Маријане Бугарчић под насловом „**Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији**“ испуњава све дефинисане захтеве у погледу структуре, садржаја, обима, квалитета и резултата истраживања у односу на тему која је пријављена и одобрена.

Избор релевантне научне литературе и метода примерених друштвеним, односно економским наукама, карактеристичне за област друштвених наука одговара дефинисаном истраживачком предмету и циљевима истраживања. Резултирајући садржај дисертације, структуриран у четири логично повезана дела, примерен је предмету, циљевима и истраживачким хипотезама. Тестирањем, анализом и критичким вредновањем постављених истраживачких хипотеза, изведени су научно и практично релевантни закључци.

Сходно наведеном, Комисија констатује да обим и квалитет докторске дисертације одговарају пријављеној и одобреној теми, предмету и циљевима истраживања, као и истраживачким хипотезама.

3.5. Научни резултати докторске дисертације

Комисија констатује да научни резултати докторске дисертације кандидаткиње **Маријане Бугарчић**, под насловом „**Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији**“ имају значајан и препознатљив допринос у области управљања пројектима и стратегијског менаџмента. Презентирани резултати су у функцији даљег развоја истраживане проблемске области, чиме доприносе проширивању теоријских и практичних сазнања из области пословне економије.

Као најзначајније резултате истраживања, који имају одговарајући теоријски и практичан значај, Комисија издваја следеће:

- истицање кључних димензија вредности пројекта и начина на који се може управљати процесом креирања вредности пројекта у дигиталној економији;
- свеобухватно разматрање улоге и значаја нематеријалне активе у процесу управљања пројектима;

- наглашавање значаја нематеријалне активе у процесу креирања вредности пројекта;
- указивање на важност људске компоненте нематеријалне активе као важне детерминанте која опредељује успех пројекта и перформансе управљања пројектима;
- идентификовање различитих квалитативних и квантитативних приступа мерења нематеријалне активе у предузећима;
- представљање споне између процеса креирања вредности пројекта и вредности предузећа;
- сагледавање доприноса креиране вредности пројекта организационим перформансама;
- навођење кључних изазова узрокованих Четвртом индустријском револуцијом које доводе до измена у пракси управљања пројектима;
- утврђивање степена спремности предузећа за дигиталну трансформацију и њен утицај на управљање пројектима;
- истицање важности развоја адекватног менаџерског приступа, чиме ће се осигурати ефикасна примена стратегије дигиталне трансформације.

3.6. Применљивост и корисност резултата у теорији и пракси

Комисија сматра да резултати истраживања докторске дисертације под насловом „Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији“ кандидаткиње **Маријане Бугарчић** поседују релевантну теоријску и практичну корисност и примењивост. Истовремено, имајући у виду научну важност истраживане проблемске области и недовољну истраженост у нашој академској заједници, свеукупна разматрања у дисертацији и утврђени истраживачки резултати значајно доприносе у теоријско-методолошком и апликативном смислу даљем унапређивању у области управљања пројектима и стратегијског менаџмента.

Применљивост и корисност резултата докторске дисертације у теорији огледа се у томе што су на основу систематизације теоријских сазнања и интерпретације резултата раније спроведених истраживања, проширена теоријска сазнања из области управљања вредношћу пројекта и нематеријалном активом у пројектно оријентисаним предузећима. Иако постоје претходна истраживања чији је предмет мапирање кључних димензија успеха, истраживање спроведено на територији Републике Србије је једно од првих покушаја да се истраживањем успеха пројекта и његових перформанси уваже захтеви дигиталног окружења, утицаји савремених технологија на ниво реализације пројекта, као и доприноса веће интегрисаности чланова пројектног тима остварењу циљева пројекта. Будући да је у досадашњој литератури недовољно истицан концепт вредности пројекта, допринос ове докторске дисертације огледа се у концептуализацији наведеног феномена уз истицање свих релевантних чинилица.

Наведено има значајне импликације, које обезбеђују теоријске основе за развој модела креирања вредности пројекта у доба интензивних промена и дигиталне трансформације. Сходно томе, представљена је улога нематеријалне активе, као дела имовине предузећа са највећим потенцијалом за стварање вредности, чиме је одређен значај њених елемената и доприноса креирању вредности пројекта. Имајући у виду да су досадашња истраживања о важности управљања пројектима за успешност предузећа претежно почивала на постулатима теорије организације и објашњењу доприноса пројектног тима организационим перформансама, резултати представљени у докторској дисертацији имали су за циљ пружање холистичког увида у утицај креиране вредности пројекта на финансијске и оперативне перформансе, као и ставове запослених. Истраживања наведена проблематике у домаћој литератури су ограничена, тако да резултати до којих се дошло представљају валидну основу за проширење постојећег научног сазнања у области управљања пројектима и стратегијског менаџмента. Такође, допринос се огледа и у примењеним методама и техникама, као и обухваћеном временском периоду анализе, чиме је начињен својеврсни искорак у досадашњим истраживањима.

Поред теоријског, докторска дисертација има и практични допринос. Спроведено емпиријско истраживање, као и статистичке анализе обезбеђују релевантне увиде у кључне критеријуме успеха пројекта, што је од изузетне важности за евалуаторе пројеката. Наведено има импликације и за организације у чијој је надлежности финансирање пројеката, које имају посебан интерес за ефикасну алокацију расположивих ресурса. Осим тога, менаџери могу стећи релевантна сазнања и сагледати који су најбољи начини за максимирање вредности пројекта. У докторској дисертацији посебно се истиче важност развоја људског капитала и успостављања релација између кључних актера у реализацији пројекта, што се неминовно одражава на образовни процес. Наведено имплицира важност стицања одговарајућих знања, вештина, посебно из области примене савремених, дигиталних технолошких решења, како би се креирали повољни услови за максимирање вредности пројекта. Формулисане смернице за менаџере треба да осигурају редукацију грешака и корекција на путу остварења резултата пројекта, које се, превасходно, тичу трошкова, времена и квалитета производа/услуга, чиме ће се постићи висок ниво задовољства клијента и осталих заинтересованих страна. Уз то, неминовно је да су предузећа суочена са бројним изазовима, који се односе на промену пословног модела, што изискује прилагођавање и у области управљања пројектима. Стога, менаџерима се пружа увид у захтеве дигиталне трансформације, као важног предуслова за очување конкурентске предности и супериорности у погледу остварених организационих перформанси.

3.7. Начин презентирања резултата научној јавности

Спроведено емпиријско истраживање у докторској дисертацији кандидаткиње **Маријане Бугарчић**, под насловом „Управљање вредношћу пројеката у дигиталној

економији“ пружа добру основу за припрему научних и стручних радова и њихово публикавање у референтним научним часописима националног и међународног значаја, као и презентовање на научним скуповима у земљи и иностранству. Кроз публикавање и презентирање оригиналних научних радова, научна и стручна јавност биће упозната са најважнијим закључцима и достигнућима спроведеног истраживања. Публиковање монографије из области разматране проблематике у докторској дисертацији, уз надоградњу и проширење теоријских и емпиријских истраживања, може представљати користан извор информација и знања из области управљања пројектима и стратегијског менаџмента, како за научну, тако и за стручну јавност.

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ

Комисија закључује да је докторска дисертација кандидаткиње **Маријане Бугарчић** под насловом „**Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији**“ оригинални и самостални научни рад који даје значајан допринос теорији и пракси у области управљања пројектима и стратегијског менаџмента. Комисија констатује и да је докторска дисертација, у погледу релевантних и у Извештају разматраних аспеката, у складу са пријављеном и одобреном темом од стране Наставно-научног већа Економског факултета Универзитета у Крагујевцу и Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу. Такође, Комисија оцењује да су теоријска и емпиријска истраживања у докторској дисертацији оправдана и научно утемељена.

На основу претходно наведеног, Комисија је једногласна у оцени да докторска дисертација кандидаткиње **Маријане Бугарчић**, под насловом „**Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији**“, испуњава све суштинске и формалне услове за јавну одбрану.

ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу изнетих релевантних чињеница, запажања, анализе и оцене резултата докторске дисертације, Комисија предлаже Наставно-научном већу Економског факултета Универзитета у Крагујевцу да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације кандидаткиње **Маријане Бугарчић**, под насловом „**Управљање вредношћу пројеката у дигиталној економији**“, и одобри њену јавну одбрану.

У Крагујевцу и Суботици, октобар 2021. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Весна Стојановић Алексић, редовни професор
Економског факултета Универзитета у Крагујевцу,
ужа научна област Пословна економија

др Дејана Златановић, ванредни професор
Економског факултета Универзитета у Крагујевцу,
ужа научна област Пословна економија

др Бојан Лековић, доцент
Економског факултета у Суботици Универзитета у Новом Саду,
ужа научна област Менаџмент

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
У КРАГУЈЕВЦУ

ПРИМЉЕНО: 27 OCT 2021			
Орг. јед.	Б р о ј	Прилог	Време
	2380/XII-1) 1		